

zaowocowały krytyką ujęcia klasycznego. Jak zauważają P. Leighton, M. Syrett, R. Hecker i P. Holland coraz częściej zatrudnieni w ramach form niestandardowych realizują zadania kluczowe dla organizacji. Elastyczne formy przestały być wykorzystywane jedynie w celu realizacji zadań peryferyjnych. Zmienia się zatem wykorzystywanie form nietradycyjnych w wymiarze jakościowym, który należy odnosić do rangi i charakteru wykonywanych zadań. Zmienia się on także w wymiarze ilościowym. Nie brakuje bowiem organizacji, w których zatrudnieni w ramach form niestandardowych stanowią większość.³ Wskazane zmiany obrazuje model trzeci. (zob. rys.1).

W praktyce gospodarczej funkcjonują przedsiębiorstwa nastawione na realizację zadań w oparciu o zewnętrzne zasoby ludzkie, a zatem wykorzystujące wyłącznie niestandardowe formy zatrudnienia. W odniesieniu do niektórych z nich, przy spełnieniu dodatkowych kryteriów, adekwatne wydaje się określenie: przedsiębiorstwa wirtualne. Zasadniczą umiejętnością przedsiębiorstwa wirtualnego jest zdolność do identyfikacji najlepszych kontraktów na rynku, a także zdolność do pozyskiwania i integrowania najlepszych zasobów w celu realizacji tych kontraktów, w tym zasobów ludzkich.⁴ Przykłady funkcjonujących we współczesnej gospodarce przedsiębiorstw pokazują, że możliwe jest osiągnięcie wysokich obrotów i działanie na dużą skalę bez zatrudniania w ramach form tradycyjnych. Są to zatem organizacje, które dostarczają dobra bądź świadczą usługi, ale praca wykonywana w tym celu świadczona jest w oparciu o kapitał ludzki powiązany z przedsiębiorstwem inaczej, niż w ramach tradycyjnego stosunku pracy. Uznano, że w obszarze zatrudnienia wskazane rozwiązania przekładają się na model wirtualny.

Przedstawiona kategoryzacja modeli zatrudnienia nawiązuje do zmieniających się tendencji na rynku pracy. Wydaje się, że preferowany w danym przedsiębiorstwie model zatrudnienia warunkuje specyfikę zarządzania kapitałem ludzkim. Opisane procesy stanowią zatem istotny obszar analiz zarówno w wymiarze makro jak i mikroekonomicznym.

Andrzej DANILUK
Politechnika Białostocka, Polska

STRUKTURY KLASTROWE JAKO INSTRUMENT ROZWOJU REGIONALNEGO ⁵ **(CLUSTER STRUCTURES AS INSTRUMENT FOR REGIONAL DEVELOPMENT)**

W literaturze przedmiotu polityka regionalna definiowana jest jako całokształt działań władz publicznych centralnych i samorządowych, a także podmiotów prywatnych, organizacji i instytucji regionalnych. Ich celem jest zwiększenie konkurencyjności gospodarek regionalnych, zdynamizowanie rozwoju w regionie oraz redukcja przestrzennych dysproporcji rozwoju⁶. W grupie instrumentów wsparcia polityki regionalnej funkcjonuje wiele narzędzi dotyczących rozwoju inicjatyw klastrowych. Na poziomie regionalnym wymieniane są między te związane z systematyczną analizą regionalnych gospodarek w kontekście rozwoju struktur klastrowych oraz tworzenie lub współtworzenie infrastruktury na potrzeby rozwoju klastrów – na przykład tworzenie lub współtworzenie regionalnych centrów wsparcia klastrów świadczących wyspecjalizowane usługi na rzecz struktur klastrowych. Dużą rolę przypisuje się prowadzeniu działań zwiększających stan świadomości przedsiębiorstw w zakresie korzyści płynących ze współpracy z jednostkami badawczo-naukowymi. Wskazuje się też na znaczenie promocji dobrych praktyk w zakresie kooperacji między przedsiębiorstwami i jednostkami otoczenia biznesu - w szczególności jednostkami edukacyjnymi i badawczo-rozwojowymi. Do tego dochodzą takie instrumenty, jak wzmacnianie relacji partnerstwa pomiędzy istniejącymi i potencjalnymi uczestnikami

³ P. Leighton, M. Syrett, R. Hecker, P. Holland, *Out of the Shadows. Managing self-employed, agency and outsourced workers*, Elsevier Ltd., Burlington 2007, s. 14-15.

⁴ A. Herman, *Przedsiębiorstwo w warunkach globalizacji*, [w:] W.M. Grudzewski, I.K. Hejduk (red.), *Przedsiębiorstwo przyszłości*, Difin, Warszawa 2001, s. 12-24.

⁵ Praca naukowa finansowana ze środków na naukę w latach 2010-2012 jako projekt badawczy N N114 293938

⁶ Filipiak B., Kogut M., Szewczuk A., Ziolo M., *Rozwój lokalny i regionalny. Uwarunkowania, finanse, procedury*, Fundacja na rzecz Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin, 2005, s. 17.

klastra, tworzenie preferencji finansowych dla podmiotów z klastra, czy wsparcie ekspansji eksportowej klastrów⁷. Ważna jest tu ścisła współpraca władz samorządowych szczebla regionalnego z instytucjami otoczenia biznesu, w szczególności w zakresie wsparcia instytucjonalnego i administracyjnego klastrów. Władze regionalne i lokalne powinny stać się ważnymi partnerami radzących się wyspecjalizowanych ośrodków przemysłowych, wewnątrznie związanych sieciami konkurencji i kooperacji⁸.

Unia Europejska od początku dostrzega w klastrach duży potencjał dla skutecznego podnoszenia poziomu konkurencyjności gospodarek poszczególnych regionów Unii Europejskiej. Z tego też względu w ramach wspólnotowej polityki strukturalnej, w budżecie na 2007-2013, przewidziano współfinansowanie działań typowych dla polityki rozwoju opartej o klastry. W przypadku regionów wschodniej części Unii Europejskiej, ze względu na relatywnie niższy potencjał innowacyjny poszczególnych krajów, ważna jest możliwość tworzenia struktur klastrowych o charakterze transgranicznym. W szczególności chodzi o wykorzystanie doświadczeń współpracy regionalnej dla rozwoju kontaktów z krajami sąsiednimi. Uwzględniając zidentyfikowane dla danego regionu zasoby endogeniczne, możliwe jest oparcie się na nich we współpracy transgranicznej dla przyspieszenia procesów rozwojowych na danym obszarze.

Badania prowadzone w ramach projektu „Możliwości tworzenia klastrów transgranicznych”⁹ wskazują, że w obrębie północno – wschodniego regionu Polski i regionów sąsiadujących z krajów ościennych takie struktury mogą duży potencjał rozwoju. Przeprowadzone analizy wskazują, że współpraca transgraniczna może obejmować szeroki zakres merytoryczny i przebiegać na wielu płaszczyznach. Dla określenia ram wspólnego działania istotny jest szczebel podziału terytorialnego oraz potencjalne dziedziny współpracy społeczno-gospodarczej. Istotnym zagadnieniem ograniczającym szersze propagowanie idei współpracy transgranicznej w obszarze struktur klastrowych jest brak umiejętności dotarcia przez potencjalnych beneficjentów do informacji na temat korzyści z kooperacji międzynarodowej. Realizacja projektów z udziałem podmiotów zagranicznych rodzi szereg obaw natury społecznej i prawnej, wynikających w dużej mierze z braku doświadczenia we wzajemnej współpracy, zaszłości i wynikającego stąd braku zaufania. Problem rozpoczęcia współpracy obejmuje brak rzetelnych informacji o potencjale organizacji oraz o potencjale ewentualnych partnerów z zagranicy.

Trwały charakter powstających inicjatyw klastrowych w dużej mierze zależy od leżących u podstaw powstania przesłanek. W większości przypadków można stwierdzić dużo większą aktywność w przypadku inicjatyw, które funkcjonują w bardziej sformalizowany sposób, bez udziału instytucji pośredniczących. Bardzo ważnym czynnikiem, stymulującym długofalowy wzrost struktur klastrowych, jest osiągnięcie masy krytycznej. Dotyczy to zarówno liczebności i jakości podmiotów, jak też sfery kapitału ludzkiego i społecznego. Szczególnie istotną kwestią jest poziom zaufania między partnerami w klastrze, którzy na co dzień konkurują ze sobą w wielu obszarach. Podmioty zainteresowane rzeczywistym uczestnictwem w strukturach klastrowych, szczególnie w branżach uznanych za priorytetowe w regionie, powinny skupić swoje działania na poprawie zaufania. Efektywne funkcjonowanie i rozwój klastrów musi się bowiem opierać na rzeczywistej współpracy pomiędzy podmiotami, sferą naukową i różnymi instytucjami otoczenia biznesu, a nie być jedynie zbiorem deklaracji złożonych na papierze.

Monika GRABOWSKA

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

STRATEGIA NA RZECZ INTELIGENTNEGO I ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU SPRZYJAJĄCEGO WŁĄCZENIU SPOŁECZNEMU – PRZYSZŁOŚCIĄ EUROPY

⁷Citkowski M., *Polityka rozwoju w oparciu o klastry a rozwój regionalny*, [w:] Czynniki endogeniczne rozwoju Polski Wschodniej (pr. zbior. pod red. nauk.) D.J. Błaszczuk, M. Stefański, Innovation Press Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Ekonomii i Innowacji, 2010, s. 25.

⁸Gorzela G., *Strategiczne kierunki rozwoju Polski Wschodniej*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, 2007, s. 7.

⁹Projekt badawczy finansowany ze środków na naukę w latach 2010-2012; wykonawcy: Andrzej Daniluk, Anna Wasiluk.